

DURME

Natuurbehoud langs Durme, Moervaart, Schelde

Vleermuizen in het Waasland
Informatie en tips voor bescherming

Vleermuizen in het Waasland

Informatie en tips voor bescherming

Onbekend is onbemind. De vooroordelen tegenover vleermuizen zijn gelukkig stilaan de wereld uit. Toch bestaan er nog veel misverstanden over deze geheimzinnige nachtdieren. We hoeven nochtans niet bang te zijn voor deze kleine zoogdiertjes. Ze vliegen niet in je haar en zijn helemaal niet agressief of schadelijk. Vleermuizen bestaan ook al zeer lang, veel langer dan de mens zelf.

In Vlaanderen komen 18 soorten vleermuizen voor, maar verschillende daarvan zijn bedreigd of hebben een onzekere status. In het Waasland leeft ook een zeer bijzondere soort, de mopsvleermuis. In Sint-Niklaas, Moerbeke en Wachtebeke zijn hiervan kolonies gevonden waar ze zich voortplanten, uniek in Vlaanderen! Er worden in het Waasland ook nog andere zeldzame soorten waargenomen, zoals bijvoorbeeld de bosvleermuis.

Meer informatie en oproep

Meer informatie over de verschillende soorten vleermuizen, verblijfplaatsen, tips voor bescherming enz., kan teruggevonden worden op de Ecopedia website:

<http://www.ecopedia.be/soortenbeheer/vleermuisbeheer>

Gekwetste of uitgeputte vleermuis gevonden?

Het dier in veiligheid brengen en wat water te drinken geven, is de eerste belangrijkste maatregel bij de vondst van een gekwetste of uitgeputte vleermuis. Maar laat je niet bijten! Gebruik steeds stevige handschoenen, een droge doek of een stukje karton om vleermuizen in een afgesloten kartonnen doos te steken. Ze kunnen bijten uit zelfverdediging en zeer uitzonderlijk kunnen ze ziektes bevatten. Verwittig dan het dichtstbijzijnde opvangcentrum voor wilde dieren.

<http://vogelbescherming.be/wild-dier-nood/opvangcentra-voor-wilde-dieren>

Zomerkolonie in huis, achter de luiken of in een boom?

Er is in Vlaanderen heel weinig kennis van bestaande zomerkolonies. Denk je dat er een kolonie vleermuizen aanwezig is in je huis, achter de luiken of in een boom? Dan mag je voor het Waasland altijd de regionale expert Joris Everaert contacteren. Wie weet gaat het wel om een zeldzame soort!

Joris Everaert: 0497 67 23 69 - joris.everaert@telenet.be

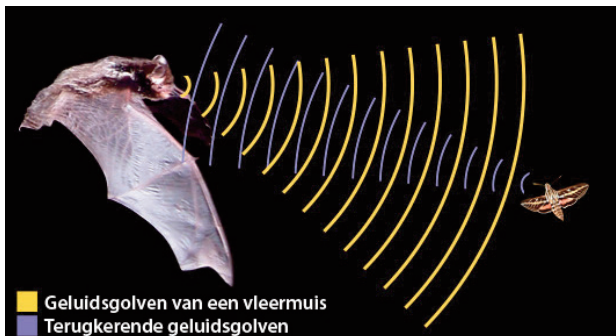
Nuttige insecteneters

De vele soorten insecten zorgen voor een heel divers en goed functionerend ecosysteem. Heel wat wilde planten en landbouwgewassen hebben bestuiving nodig van insecten, niet alleen van bijen maar ook bijvoorbeeld van zweefvliegen en vlinders. Verschillende diergroepen zoals vogels, amfibieën, reptielen, vissen, en ook alle Europese vleermuizen hebben insecten nodig om te overleven. In een gezond ecosysteem heeft elke soort zo zijn functie.

Alle Europese vleermuizen eten insecten zoals muggen, spinnen, vliegen, nachtvlinders, sprinkhanen, kevers, enz. Ze worden dan ook vaak de 'natuurlijke insectenbestrijders' genoemd. Een gewone dwergvleermuis – onze huis- en tuinvleermuis – eet tot ongeveer 3000 muggen en andere kleine insecten in één nacht!

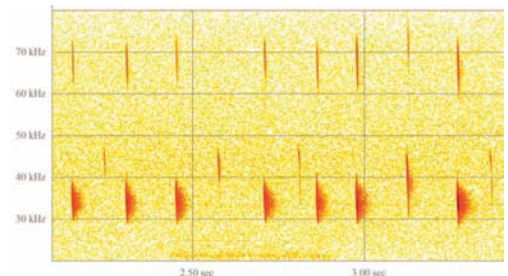
Echolocatie

Vleermuizen zijn de enige groep zoogdieren die actief kunnen vliegen. Het zijn nachttactieve dieren die als enige landdier een bijzonder oriëntatiesysteem ontwikkeld hebben. Naast gewoon zicht gebruiken ze namelijk ook 'echolocatie' met ultrasone geluiden die voor de mens niet hoorbaar zijn (boven de 20 kHz). Zo kunnen ze kleine vliegende insecten gemakkelijk vangen en hebben ze een beter nachtelijk beeld van de omgeving. Onderzoekers gebruiken een zogenaamde 'batdetector' om de geluiden hoorbaar te maken.

Links:
echolocatie van vleermuizen,
© Arizona Board of Regents /
ASU Ask A Biologist

Onder:
sonogram van mopsvleermuis
geluid, © Joris Everaert

Levenswijze

In de vroege zomer komen de jongen uit in zogenaamde kraamkolonies van vrouwtjes. Een vrouwtje heeft jaarlijks slechts één jong. Vleermuispopulaties zijn hierdoor gevoelig voor effecten van verstoring en sterfte. Kolonies kunnen zowel aanwezig zijn in bomen als gebouwen, afhankelijk van de soort. De mannetjes verblijven tijdens de zomer doorgaans solitair of in kleinere aparte groepjes.

Vooraf vanaf de late zomer en het najaar gaan de mannetjes dan vrouwtjes lokken en volgt de paring. Hiervoor hebben ze ook vaak aparte verblijfplaatsen. De ontwikkeling van het embryo begint echter pas in het voorjaar, na de winterslaap! Vleermuizen houden een winterslaap omwille van het gebrek aan voldoende voedsel in die periode. Soms worden ze wel eens tijdelijk wakker om op relatief warme winternachten te jagen, te paren of een betere plaats te zoeken. In zachte winters kunnen sommige soorten zoals de mopsvleermuis ook langere periodes nog actief zijn.

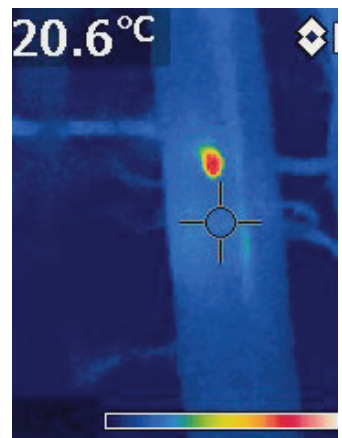
gewone grootoorvleermuis op jacht - René Janssen

Mopsvleermuis - uniek in het Waasland

Tot een geluidsoopname in augustus 2014 in Waasmunster, stond de mopsvleermuis in Vlaanderen gekend als uitgestorven. Dankzij uitvoerig onderzoek van de regionale natuurvereniging vzw Durme in samenwerking met de vleermuizenwerkgroep van vzw Natuurpunt en met steun van de provincie Oost-Vlaanderen, werden in 2015 in Sint-Niklaas twee kraamkolonies gevonden, wat betekent dat de soort er zich effectief voortplant. Dat was een primeur voor ons land! Eén kolonie bevond zich achter de losse schors van dode populieren in een bos in Sinaai, en een andere kolonie zat achter een luik van een huis in Belsele (een luik dat in de lente en zomer tegen de muur bleef). In 2016 werden ook kolonies gevonden in een bos te Moerbeke en in het provinciaal domein Puyenbroeck te Wachtebeke, telkens achter de losse schors van dode populieren!

Om de kolonies te vinden en het jachtgedrag te bestuderen, werden enkele mopsvleermuizen in hun jachtgebied voorzien van een tijdelijk zendertje dat met behulp van mobiele antennes enkele dagen kon gevolgd worden.

Uit het onderzoek bleek dat de soort aanwezig is in de bossen van Waasmunster, Belsele en Sinaai, in de Durmemeersen en schorren van de Durme in Waasmunster en Hamme, en in de bosgordel rond de Moervaartdepressie in Sint-Niklaas, Eksaarde, Moerbeke en Wachtebeke. Mogelijk zijn er in deze regio nog meer kolonies. Voorlopig blijft de verspreiding van de mopsvleermuis in Vlaanderen wel beperkt tot het Waasland. In 2016 kon in Wallonië ook voor de eerste keer een kolonie gevonden worden.

Links: met de 'bat-mobiel' vleermuizen volgen - Joris Everaert
Rechts: warmtebeeldcamera zicht van een vleermuisholte.

Bedreigingen

Hoewel ze allemaal strikt wettelijk beschermd zijn, hebben 12 van de 18 vleermuissoorten die in Vlaanderen voorkomen, een bedreigde of onzekere status. Belangrijke oorzaken zijn het verdwijnen van geschikt leefgebied en natuurlijke verbindingen, het gebruik van pesticiden (vergiftiging en afname aan prooien) en het kappen van koloniebomen. Maar ook verlichting, lawaai, aanvaringen met sommige windturbines, predatie door katten, en isolatiewerken zonder aandacht voor vleermuizen zetten de populaties onder druk.

franjestartaar op jacht - René Janssen

Tips voor bescherming

Achter de luiken

Sommige vleermuizen zitten ook achter vensterluiken, vooral in de periode april tot oktober. Vaak zijn dit solitaire dieren (bv. mannetjes) maar het kan ook gaan om kraamkolonies zoals in Belsele werd vastgesteld bij de zeldzame mopsvleermuis. Het is dan belangrijk om deze dieren niet te verstoren en het luik open te laten (tegen de muur). Men kan langs de zijkant van de luiken in alle stilte checken op de aanwezigheid, en tussen zonsondergang en een uur na zonsondergang op enkele meters afstand kijken of er vleermuizen wegvliegen. Als er verschillende dieren wegvliegen, is het aangeraden om een vleermuisexpert in te lichten. Wie weet gaat het wel om de zeldzame mopsvleermuis!

Isolatie en andere werken in huis

In onze goede ijver om een woning te isoleren, beseffen we te weinig dat onze huizen ook verblijfplaats zijn van vleermuizen: onder dakpannen, in de spouwmuur, op zolder... Wie wil isoleren, is dus best eerst zeker dat er geen vleermuizen wonen. Je kan controleren op aanwezigheid van vleermuizen door te zoeken naar kleine droge keuteltjes en op enkele ochtenden en avonden te checken naar in- en uitvliegende dieren tijdens hun actieve periode (april-oktober). Vleermuizen kunnen het ganse jaar door aanwezig zijn in gebouwen. Bij twijfel kan advies gevraagd worden van een vleermuisexpert.

Vleermuizen en verlichting

Vleermuizen houden niet van verlichting, ondanks het feit dat insecten aangetrokken worden door de verlichting. Enkele opportunistische soorten zoals laatvlieger en gewone dwergvleermuis riskeren zo wel eens een snelle hap, maar het maakt hen kwetsbaar voor predatoren en ze worden verblind want hun ogen zijn hier niet op voorzien. Straatlampen zijn ecologische vallen: de insecten uit de nabije omgeving worden aangetrokken door de verlichting zodat de lichtschuwe soorten een tekort aan prooien hebben. Het is dus belangrijk om spaarzaam te zijn met verlichting en zo weinig mogelijk verlichting aan te brengen in gebieden die een hoofddoelstelling natuur hebben.

Vleermuizen en de huiskat

Naast vogels en muizen, vangen katten ook vaak vleermuizen ter hoogte van hun zomerverblijfplaats. Door poeslief tijdens de zomer een uur voor tot een half uur na zonsondergang binnen te houden, kan je veel vleermuislevens redden. Het laat vleermuizen toe om ongestoord hun slaapplek te verlaten. Dit is bijzonder belangrijk van half mei tot begin september, de periode waarin ze hun jongen grootbrengen.

Oude en dode bomen in tuin en bos

Vleermuizen kunnen het hele jaar door bomen gebruiken als verblijfplaats, in het voorjaar en zomer als kraamkolonie, in het najaar als paarplaats, en tijdens de winter bij bepaalde soorten zelfs ook als overwinteringsplaats. Ze kunnen in holtes zitten (bv. grootoorvleermuis, franjestaart, watervleermuis en rosse vleermuis) maar ook achter de losse schors (bv. baardvleermuis en de zeldzame mopsvleermuis in populieren). Bij het kappen van bomen is het dus belangrijk om daar aandacht aan te besteden en enkel te kappen in de minst risicovolle periode. Bij twijfel kan een vleermuisexpert ingeschakeld worden.

Kraamkolonies gebruiken bovendien een netwerk van holle en dode bomen waarbij ze tijdens de zomer frequent van boom wisselen. Een optimaal 'vleermuisbos' heeft veel dode bomen en een grote variatie aan boomsoorten en boomleeftijden.

Vleermuisvriendelijke tuin

Als je de tuin vleermuisvriendelijk wil inrichten en beheren, is het allereerst belangrijk om geen pesticiden te gebruiken. Probeer voldoende ruimte te geven aan kruiden, struiken en bomen. Een bloemenweide is veel nuttiger dan monotoon gras en je hebt er minder werk aan. Verder zijn een composthoop, vijvertje, takkenwal of houtstapel ook zeer waardevol.

mopsvleermuizen met tijdelijk zendertje – Bram Conings

Deze folder van de regionale natuurvereniging vzw Durme kwam tot stand met de steun van de provincie Oost-Vlaanderen in kader van een soortenbeschermingsproject voor vleermuizen in het Waasland. Dit vzw Durme project is een samenwerking met de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt en de Zoogdierenwerkgroep Waas, Durme en Schelde van WAKONA.

www.vzwdurme.be

www.natuurpunt.be/afdelingen/vleermuizenwerkgroep-oost-vlaanderen

www.wakona.be (> werkgroepen > zoogdieren)